

מסכת בכורות

מסכתנו היא המסכת היחידה, מבין המסכתות העוסקות בדיני קדשים, אשר סוגיותיה והנלמד בה נוגע לזמנינו אנו.

בעוונותינו הרבים חרב בית המקדש ובטלה העבודה בו, ובעוד דיני הקרבנות הנלמדים במסכתות האחרות, אינם מעשיים לימינו, הרי מסכתנו עוסקת בקדושת הבכור, אשר חלה מעצמה, ללא הקדשת הבעלים, בכל מקום, בכל זמן – כל יהודי שבהמתו הטהורה הבכירה וילדה זכר, וולדה הבכור קדוש הוא, ויש ליתנו לכהן.

הפרק הראשון של המסכת, מתמקד בדינו של "פטר חמור", הלא הוא בכורה של האתון, שמצוה לפדותו תמורת שה, ולתת לכהן, את השה. אם לאו, יש לערוף את ראשו של החמור הבכור.

פרקנו השני עוסק בבכור בהמה טהורה, אשר מלבד החובה ליתנו לכהן, חלה עליו קדושת קרבן.

הפרק שלאחר מכן, מתמקד במקרים מיוחדים, האם נאמרו בהם דיני בכורה.

בפרק הרביעי, מבוררים הלכות הנוגעות לדיני נתינת הבכור לכהן, כמו גם הכללים על אודות הנאמנות לקבוע כי בכור מסויים הוא בעל מום ואין צריך להקריבו.

הפרק החמישי עוסק גם הוא בכללים אלו, בנוסף לעיסוקו בהלכות שלפיהן יש לנהוג בבכור, גם זה שנפל בו מום.

הפרק השישי מוקדש לליבון דיני המומים.

אגב כך, הפרק השביעי מוקדש לכהנים, איזה מום פוסלם מעבודתם. מומים אלו, הלא המה כתובים לסדרם ברמב"ם (הל' ביאת מקדש, פרקים ז-ח), המציין, כי "עיקר מעשיהם התדיר" של בית הדין שבלשכת הגזית, היה בדיקת הכהנים ממומים ויודוא יחוסם (שם סוף פ"ו).

הפרק השמיני, מתייחס להלכות פדיון הבן, ואגב כך הוא עוסק מעט בהלכות בכור אדם מאביו, הנוטל פי שניים בירושת אביו.

בפרק התשיעי, החותם את המסכת, נעסוק בדיני מעשר בהמה, אשר נקבעו בשלהי מסכת בכורות, משום הדמיון הרב שקיים בין מעשר בהמה לבין הבכור. שניהם נוהגים בכל מקום ובכל זמן, אלא שהבכור מתקדש מאליו, ומעשר בהמה מתקדש על ידי הבעלים בלבד. לפיכך, חכמים גזרו, שבימינו, לאחר חורבן בית המקדש, לא יקיימו את מצוות מעשר בהמה, אשר לפיה יש להפריש מעשר מן העדר ולהקדישו, כדי שלא יתרבו בהמות קדושות שלא ניתן להקריבן, ויבואו לידי תקלה (לקמן נג'א ועיי"ש ברש"י ד"ה "משום תקלה").

המרכיבים הייחודיים של מסכת בכורות, דיני קרבנות ודיני ממונות המשולבים ביחד ומשלימים זה את זה, כגון, איזה סוג של קניין מועיל כדי למכור לנוכרי את הבהמה המבכירה, ספק בכור, ועוד, גורמים לכך שהלומד את המסכת, מתוודע להלכות רבות במקצועות התורה, תוך כדי עיסוק באותו נושא.

[מתוך: מאורות הדף היומי, גליון מס' 264]

ללימוד קרבנות:

כתוב בזוהר הקדוש (מדרש הנעלם – וירא) דזכות הקרבנות מועלת כל כך שאפילו הקטרוג לא יכול להרע לו אלא עליו ללמד זכות, וכאמרם ז"ל 'אתא מלא קומצא דיזכו...' (מגילה טו). היינו לימוד מעשה הקמיצה, שעולה במקום הקרבן. ולהורות בא, שאפילו בעת שצר לו לאדם מאד, אל יפטור עצמו מלימוד עניני הקרבנות דבר יום ביומו, וינצל מכל צרה.

[מתוך חפץ חיים עה"ת – ריש פרשת צו]

אהוב לך את המצוה הדומה למת מצוה שאין לה עוסקים, כגון שתראה שבני עירך לומדים מועד וסדר נשים – תלמוד סדר קדשים... אהוב אותן מסכתות ואותן הלכות שבני אדם אין רגילים בהם...
(ספר חסידים סימן רסא)